

identification-human-remains-guide-best-practice (дата звернення: 12.05.2024).

2. Антонюк П.Є., Антощук А.О., Куций Р.В. Тактика отримання зразків в кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2021. Вип. 5. С. 281-289.

3. Дуфенюк О.М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. С. 369–374. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/88.pdf (дата звернення: 12.05.2024).

4. Закон України № 2391-IX від 09.07.2022 «Про державну реєстрацію геномної інформації людини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

5. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 12.05.2024).

6. Ольховський В. О., Голубович Л. Л., Визначення давності настання смерті : монографія. Харків : ФОП Бровін О.В., 2017. 168 с.

7. Оскарження висновку експерта у кримінальному провадженні. URL: <https://el-research.center/2023/04/04/oskarzhennya-vysnovku-eksperta-u-kryminalnomu-provadhenni/> (дата звернення: 12.05.2024).

Крицак Іван Васильович,

старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем досудового розслідування; доцент кафедри кримінального права і кримінології Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗАХІДНОЇ КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ: ВАЖЛИВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ОРІЄНТИРИ

Розвиток кримінології в Німеччині через передовий досвід кримінологічних прерогатив у Великобританії, що може бути запозиченим для України. Через поточні структурні проблеми кримінології в Німеччині Ф. Льозель пропонує звернутися до закордонної кримінології, зокрема, Великої Британії – Інститут кримінології Кембридзького університету. Очевидно, що кримінологія у Великобританії сильніша, ніж у Німеччині. Майбутній розвиток

німецької кримінології стосується зв'язку між кримінологією та правом, гнучкої структури викладачів, безперервної освіти з кримінології, кримінології поза університетами та єдності дисципліни [1]. Виходячи зі сказаного слід констатувати, що кримінологія в Німеччині зустрічається з низкою структурних проблем, які впливають на її розвиток та ефективність. Одним із можливих рішень є вивчення закордонного досвіду, таких країн як Великобританія, де кримінологія є більш розвинуеною та впливовою. Враховуючи окремі перспективні напрямки важливих прерогатив Німеччина може зміцнити свою кримінологічну науку та практику, зробивши її більш ефективною та актуальною для сучасних викликів. Тут слід назвати важливість наступної кримінологічної політики: - посилення співпраці між кримінологами та юристами, що сприятиме більш ефективному застосуванню теоретичних знань на практиці. Це дозволить розробляти більш обґрунтовані законодавчі ініціативи та політику, що базуються на наукових дослідженнях; - запровадження гнучкої системи викладання, що включає залучення спеціалістів з різних галузей та практиків, може підвищити якість освіти та зробити її більш актуальною; - створення програм безперервної освіти для професіоналів, які працюють у сфері кримінології та кримінального права та інших суміжних галузях, дозволить оновлювати свої знання та навички відповідно до новітніх досліджень та практик; - розширення можливостей для кримінологічних досліджень та освіти за межами університетів, включаючи навчання та стажування на базі науково-дослідних інститутів та громадських організацій, сприятиме більшому поширенню знань та їх практичному застосуванню; - сприяння міждисциплінарним науковим підходам та об'єднанню зусиль різних фахівців може допомогти у комплексному розумінні та розв'язанні проблем кримінології. Вважаємо, що такі рекомендації можуть бути особливо актуальними для розвитку української кримінології.

Етноцентризм в азійській кримінології та важливість його подолання шляхом налагодження тісних взаємодій з висвітленням національно-ментальних особливостей держави у рамках регіоналістики. Л. Моосаві, наголошує, що як і всі інші соціальні науки, кримінологія характеризується етноцентризмом, який часто виключає незахідну науку. Азійська кримінологія прагне виправити цю проблему шляхом проблематизації та вироблення кримінологічних знань з включенням маргіналізованих поглядів. Автор пропонує серйозну, але доброзичливу критику, щоб подолати брак теоретичних запитань. Стверджується, що азійська кримінологія може

деколонізувати кримінологію, якщо будуть подоланими встановлені стандарти [2]. Справді, етноцентризм у кримінології, як і в інших соціальних науках, часто призводить до домінування національних позицій, що виключає закордонні наукові підходи. Азійська кримінологія прагне виправити цей дисбаланс шляхом включення різноманітних наукових позицій, що виникають з локальних контекстів та культурних особливостей регіону. Вона ставить за мету створення знань, що враховують специфіку азійських суспільств та західні моделі/підходи. Однак на цьому шляху найчастіше зустрічаються такі труднощі: - більшість наукових праць пишуться англійською мовою, що може ускладнювати доступ до знань для науковців, які не володіють англійською. Створення двомовних або багатомовних ресурсів може сприяти широкому обміну знаннями; - західні академічні установи часто мають більше ресурсів і впливу, що ускладнює доступ до глобальних наукових платформ для незахідних науковців. Підтримка та розвиток місцевих академічних установ в Азії може сприяти рівноправному обміну знаннями; - західні теоретичні підходи можуть не враховувати локальні культурні та соціальні особливості. Розробка і впровадження теорій, що базуються на азійських культурних і соціальних контекстах, допоможе створити більш релевантні знання; - роботи азійських кримінологів можуть не отримувати належного визнання в західних наукових колах. Підтримка міжнародного співробітництва та публікація досліджень в престижних міжнародних журналах допоможе змінити цю ситуацію; - азійська кримінологія має потенціал для деколонізації західної кримінології на засадах духовно-ціннісних начал, але для цього необхідно подолати вищезгадані бар'єри та створити умови для більш рівноправного обміну знаннями.

Стосовно України, скажемо, що у соціальних науках та кримінології країн постсоціалістичного простору довгий час домінував етноцентризм, який часто ігнорував досягнення західної науки. Проте, сьогодні важливо враховувати закордонний досвід, виробляючи кримінологічні знання на етнонаціонально ментальних рівнях. Включення західної кримінології у наше дослідницьке поле відкриває широкий спектр тем, що дозволяє вивести українську кримінологію на новий рівень наукових відкриттів. Це сприяє подоланню бар'єрів та взаємодоповненню наукових знань. Західна кримінологія пропонує підходи, методи та концепції, які можуть значно збагатити наші дослідження. Таке взаємодоповнення дозволить створити більш ефективні стратегії для боротьби зі злочинністю та зміцнення правопорядку в нашій державі. На цьому шляху важливим є: -

запозичення ефективних/успішних практик інших країн для зниження рівня злочинності; - застосування нових методик реабілітації й ресоціалізації засуджених; - вивчення міжнародних практик боротьби з корупцією і застосування їх в українських реаліях; - аналіз діяльності правоохоронних структур і методів боротьби з організованою злочинністю на міжнародному рівні.

Важливість насичення фільмів TikTok, YouTube та інших месенджерів кримінологічною/кримінологічною спрямованістю задля виходу з криміногенних станів зла. Н. Рафтер ставить питання важливості надання дослідженню кримінальних фільмів більшого значення. А саме: як кримінальні фільми пов'язані з кримінологією? На прикладі перегляду останніх кримінальних фільмів про сексуальні злочини, автор наголошує на необхідності концептуалізувати таку діяльність, як окремий аспект популярної кримінології, а популярну кримінологію як аспект самої кримінології. Якщо ми визначаємо кримінологію як науку про злочинність і злочинців, стає зрозуміло, що кіно є одним із першоджерел, за допомогою якого люди отримують свої уявлення про природу злочинності. Деякі з цих ідей перегукуються з академічною кримінологією, тоді як інші висувають етичні, філософські та психологічні погляди, що виходять за рамки академічних досліджень. Визнаючи, що популярна кримінологія є невіддільною частиною кримінології, можна суттєво поживити вивчення кримінальних фільмів і саму кримінологію [3].

Загалом, поєднання академічних знань та популярних медіа може суттєво оживити як перегляд кримінальних фільмів, так і саму кримінологію, зробивши її більш доступною та цікавою для широкої аудиторії. На цьому шляху важливими є такі аспекти:

- кримінологія як наука традиційно зосереджується на вивченні злочинності та злочинців, проте в сучасних умовах вона повинна розширити свої межі й враховувати нові підходи до розуміння та популяризації знань про злочинність. Одним з таких підходів є концептуалізація нового напрямку – «популярної кримінології», яка досліджує роль кіно та інших медіа у формуванні уявлень про природу злочинності в суспільстві.

- пропонується розглядати фільми не лише як засіб розваги, але і як інструмент висвітлення та інформування про кримінальні явища. Фільмографія може черпати багато ідей з академічної міждисциплінарної кримінології, особливо стосовно морально-етичних та духовних поглядів на світ. Це дозволить створювати

глибокі та змістовні фільми, що сприятимуть кращому розумінню глядачами складних аспектів злочинності.

- для популяризації кримінологічних знань важливим є використання сучасних платформ, таких як TikTok, YouTube та інші месенджери. Вони допоможуть донести до широкої аудиторії ключові кримінологічні концепції та дослідження у доступній та зрозумілій формі, загалом сприятимуть формуванню глядацьких симпатій. Наприклад, короткі відео на TikTok можуть представляти кримінологічні кейси або розвінчувати популярні міфи про злочинність, тоді як на YouTube можна публікувати більш детальні аналізи та документальні фільми.

Важливість нерозривного взаємозв'язку криміналістики та кримінології задля нових інноваційних звершень та здобутків. Я. Метенко, розглядаючи важливі питання взаємодії криміналістики та кримінології у Словаччині, наголошує, що хоча кримінологія є дисципліною з найдавнішими традиціями в дослідженні злочинності, водночас історія кримінології мала б сказати про місце наукових методів оцінки злочинності, феноменології та етіології. Криміналістика спрямована на оцінку та пошук слідів усіх форм вчиненого злочину. Продукти криміналістики використовуються кримінальним розслідуванням. Історія кримінології не проаналізувала ані деталей наукової основи методів, ані того, як вони насправді працювали. Ці дослідження завжди походили від «сестринської» дисципліни, криміналістики, яку можна визначити як науку, що займається розпізнаванням, збором, ідентифікацією та інтерпретацією слідів чи речових доказів, а також залученням природничих наук до вирішення юридичних питань [4]. Кримінологія – це наука з найдавнішими історичними коренями, адже її начала сягають ангельського світу, Адама та Єви, каїнового вбивства та усієї біблейської історії, аж до сьогоденного дня. В юриспруденції серед усіх галузей, найбільш усталені традиціоналістські позиції склалися у криміналістиці. Студенти та курсанти хочуть почути набагато більше з викладання криміналістики провідними лекторами, однак таке завдання можливе завдяки кримінології. Тому розслідування злочину та дослідження проблем злочинності йдуть завжди поряд. Важливе значення у здійсненні кримінологічного аналізу відіграють криміналістичні методи наукового дослідження. Криміналістика спрямована на оцінку та пошук слідів злочину, тому раціональний теоретичний чи практичний продукт криміналістики широко використовується кримінологією. Кримінологія досі не здійснила належну оцінку багатьох методів криміналістичного аналізу.

Сестринський симбіоз криміналістики та кримінології є надзвичайно важливим. Сьогодні криміналістика як міждисциплінарна галузь є такою, що займається не лише розпізнаванням, збором, ідентифікацією та інтерпретацією слідів чи речових доказів. Вона залучає до свого спектру широкий арсенал природничих наук задля вирішення багатьох юридичних питань. Особливе значення тут відіграє кримінологія.

Розвиток сучасної криміналістики крізь призму духовно-культурних цінностей та знаменитої «теорії відзеркалення», коли у всьому слід бачити відображення Бога. Елізабет Т. Васко , Ліндсі Феррара у своєму дослідженні: «Справжній злочин і справедливість Бога: етика, медіа та судова експертиза» (США) використовуючи інструменти судово-медичної експертизи та християнської богословської етики відтворюють відомі кримінальні справи в їх соціальному та судово-медичному контекстах. Особлива увага приділяється способам, за допомогою яких моделі системного невігластва та соціальної нерівності підтримують боротьбу з чорношкірими та насильство щодо жінок у суспільстві загалом і в повсякденному житті. Досліджується західний феномен злочину та його вплив на християнську моральну уяву. Автори торкаються питань теологічного та морального залучення кримінального правосуддя, теологічного залучення популярних ЗМІ, судової експертизи в ЗМІ тощо [5]. Криміналістика та кримінологія відіграють важливу роль в контексті сучасної російсько-української війни. Масові ДНК-експертизи, проведені для ідентифікації загиблих українських воїнів, свідчать про величезні втрати та потребу у відновленні справедливості. Смертність, яка досягла небачених масштабів після Другої світової війни, нагадує людству про важливість християнської етики та моралі у подоланні зла та несправедливості. Военні злочини, зокрема нелюдське поводження з військовополоненими, стали страшною реальністю багатьох воєн. Це свідчить про необхідність викорінення системного невігластва та дотримання звичаїв і традицій війни. Насильство та жорстоке поводження з людьми під час війни є неприйнятними. Християнська мораль може надати важливий вплив на кримінальне правосуддя, сприяючи запровадженню кращих практик виходу зі станів війни, злоби, ненависті та апатії. Використання багатьох платформ може допомогти у поширенні знань та етичних норм, що сприятимуть відновленню справедливості та моральних цінностей у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Lösel F. Criminology in Great Britain. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform. № 96 (2-3). 2013. PP. 131–139.

2. Moosavi L. A Friendly Critique of Asian Criminology and Southern Criminology. *British journal of criminology*. № 59 (2). 2019. PP. 257–275.
3. Rafter N. Crime, film and criminology - Recent sex-crime movies. *Theoretical criminology*. № 11 (3). 2007. PP. 403-420.
4. Metenko J. Criminalistics and criminology in Slovakia. 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, SGEM 2016. PP. 577–584.
5. Vasko E. T., Ferrara L. True Crime and the Justice of God: Ethics, Media, and Forensic Science. Orbis Books, 2022. 185 p.

Кузнєцова Тетяна Вікторівна,

головний судовий експерт Центру судових і спеціальних експертиз Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України

РОЛЬ ТА МІСЦЕ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, ЗУМОВЛЕНИХ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Судова експертиза на сьогодні є одним із актуальних напрямів експертного забезпечення правосуддя, і продовжує набувати особливо важливого значення в умовах військової агресії російської федерації в Україні. Під час воєнного стану пріоритету набуло розслідування кримінальних проваджень, зареєстрованих за ознаками кримінальних правопорушень передбачених такими статтями Кримінального Кодексу України як: стаття 109 (Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади), стаття 110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України), стаття 111 (Державна зрада), стаття 111-1 (Колабораційна діяльність), стаття 114 (Шпигунство), стаття 161 (Порушення рівноправності громадян залежно від їх релігійних переконань, вчинене службовою особою), стаття 258-3 (Створення терористичної групи чи терористичної організації), стаття 436 (Пропаганда війни), стаття 436-2 (Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України), стаття 438 (Порушення законів та звичаїв війни), що переважно відносяться до підслідності Служби безпеки України.

У ході розгляду матеріалів досудового розслідування у таких провадженнях зазвичай виникають питання, для вирішення яких необхідні спеціальні знання у різних галузях, зокрема спостерігається